

znanosti vedno visi le iz palete podob znanstvenega diskurza. Njegova moč je ravno v tem, da je sposoben vsako novost, vsak akt razkrinkanja regresivno vtakati v svoje rešetasto truplo, zamašiti špranje in tako preprečiti prepihu, da bi vznemirjal njegovo šibko zdravje. Iz tega sledi, da je "znanstvenik" kot tisti, ki razkriva, diskurzivna nujnost, da je znanstveni subjekt entiteta oblastne logike. To se je zgodilo tako Marxu kot Freudu – požrla ju je lastna teorija. To se je zgodilo vsem, ki jih danes prepoznavamo kot velike v zgodovini. Pri tem je moč vsrkavanja sorazmerna z velikostjo (novostjo) teorije.

Znotraj zamejenosti logike diskurza kljub vsemu obstaja elastičnost umeščanja posameznikovega pozicio-

niranja ali delovanja svobodne volje: Ne hoteti prepoznati pravila igre in verjeti v višjo posvečenost znanosti – Sizif; zaštekati pravila in si kupiti bazen – Manager; poštekati in zblazneti – Paranoik; razumeti in se ob tem zabavati – Hedonist.

To zadnje je tisto, česar nas lahko nauči Iztok Saksida: "... znanost do- slej ni bila drugega kot ena od teoloških form, recimo kot racionalistično-empiristična teologija. S tem nočem reči, da znanost načeloma ne more biti torišče relativno svobodnega mišljenja in udejstvovanja. ... Prav zaradi tega se mi zdi ukvarjanje z znanostjo produktivno in zabavno. V znanosti je mogoče uživati." (hrbet platnice)

Goran Č. Potočnik

Ko "vrtnariš po jaz – pokrajini"

Cvetka Lipuš: *Geografija bližine*, Wieser 2000

V zbirki, ki je tokrat pred nami, se upesnjujejo neskončne pokrajine, stoječe na nabrušeni konici, kjer se konkretnost sproti sesipa v minulost. Neizprosni zakoni časovnosti se zrcalijo v prostorskih metaforah in njihovih paradoksih. "Patina davnih bližin" jih dela po mili volji zamenljive. Tiho zoženje po "besedovidu pogovornih pokrajin" kartografira zvoke, poglede,

odbleske, besede in kretnje. Reka Po- zabe se je iz Hada preselila globoko v možgane: po novem se že za življenje spreminjamo v sence. Kot da ne bi že slišali, da iz take smo snovi kot sanje. Lahko pa se izkaže, da smo vse do zdaj to vedeli bolj na pamet. Najskrivnostnejše pokrajine niso več niti mitološke niti fantazijske in tudi ne prenesejo romantičnega pretiravanja. Najbolj nedoumljiva je postala zagonetnost kognitivnega aparata samega po sebi. Božanstva Spomina in Nujnosti so neopazno skopnela iz svoje historicistične kostumografije. Od njih je ostala le še slutnja o nedoumljivi muhavosti njihovega kraljevanja. Ves

čas pa "lažni odsevi spomina verižijo nežnost in krutost v spokojne slučajnosti".

Na straneh te knjige, ki kakor Knjiga peska sproti briše povedano in se nikoli ne vrača dvakrat na isto mesto, je Pozaba ključ, ki hkrati odklepa in zaklepa, je vsemogočni leitmotiv. Preseneča nas nenavadna spremenljivost psihičnih pokrajin, kjer je erozija tisočkrat učinkovitejša od tektonskih premikov. Svetovi se v vsakem hipu spreminjajo, pri tem pa se ne podirajo, le kopnijo. "Smolnata tišina naznani odtiktakanje poznanega sveta." Neskončni prostori se sesipajo v nič brez enega samega šuma. Velikanska poglavja bivanja za vedno prehajajo naravnost v nepovrat. Žalost ob nevidnih ranah ni nikoli dramatična, temveč kvečjemu melanholična. Neoprijemljive izgube moramo prenašati brez patosa in v popolni samoti, komajda sposobni dojemati, kako nedosegljivi postajamo sami sebi. Osebe se spreminjajo v "obledele barve, v orumenele obrise obrazov". Ko kopnimo v tujih spominih in ko tudi drugi neodvrtljivo izpuhtevajo iz nas. "Potemnji tam čakamo kakor družinsko srebro, da nas kdo za praznično vzdušje vrne v svetlobni prostor." Bolečina, ki bi nam jasno izrisala izgubo, nikakor noče priskočiti na pomoč.

Palimpsestne naplavine dnevorov sijajo v naključno ustvarjenih vzorcih. Neopazno preraščajo stoletja, v katerih se je oblikovala umetnost spomina. Muzejsko bivanje starodavnih taktik sega od slutnje o božanskem izvoru božanske sposobnosti ter skritih adutov memoriranja vse do neuresničenega zmagoslavja gledališča

spomina. "Vasovalna pot v davna hrepenenja" pa ostaja večno negotova.

Zgoraj povedano bi morda lahko navedlo na preuranjene sklepe o shizofrenem razcepu. Naj kar povem, da o čem podobnem na teh straneh ni sledu. Zato pa tudi imamo poezijo. Nedosegljivo se približuje kar samo od sebe, za vedno izgubljeno nas nago-varja v urah, ko najmanj pričakujemo. Dohiti nas, "ko se ure spokojno kotalijo kakor težki sodi po poljih", in takrat "bojazen in nežnost spnemo v venec in lahkih src hodimo spat". Za vedno izgubljeno se nenadejano pojavi v "teh redkih trenutkih, ko vse postane jasno, z življenja pade vsakdan in razprostire se prostranstva bivanja".

Eterične katastrofe preHITEVajo naša "oblačenja za družinsko sliko", naše "prijaznostne ognjemete" in se na tihem posmehujejo tudi našemu "urjenju v lastnih tehnikah preživetja". Medtem ko smo še vedno prisiljeni živeti v sedanosti, ki v nasprotju z nami nikoli ne podvomi sama vase. Lahko se celo zazdi, da sama po sebi pozna odgovor na "vprašanja o končni barvi bivanja". Da je resničnost še vedno podobna sama sebi, čeprav "slika celote izginja izven dosega". Da obstaja poanta, le da smo jo že nesposobni dojeti. Vse to v strahu, da "ponujeno prgišče pripadnosti ne bo zadostovalo".

V igri medprostorov se izoblikuje govorica detajlov, prezrtih stvari, mimo katerih bi sicer zlahka šli. "Mesečina prirezuje priprte veke, odeje, razgaljena ramena, priostruje vzorce." Igra senc in odbleskov, neskončna fluidnost zaznav, ki ostaja premočrtnemu umu za vedno prikrita, je

znotraj te pesniške pisave zadobila težo scenografije. Prerasla je v filmski studio, kjer so kulise in rekviziti neskončno važnejši od predvidljivih scenarijev in njihove blebetave fabulativnosti. Gibanje po teh prostorih ima sicer vse značilnosti marionetne gestikulacije, vendar nežnost kmalu preglasi nemoč. Nevidne niti, pripete na nedosegljive vzvode, se spreminjajo v poezijo. In jih včasih, "ko loputamo z besedami, da obljube in prebeljene prošnje padajo z ometa", popremi marmornat nasme. Arhajski. "Trikrat tlesneš z jezikom in dežela z grenkim priokusom se zmanjša v miniaturo. Spraviš jo v žep."

Na teh straneh začuda nikoli ne srečamo prve osebe ednine, čeprav vse do zadnje učinkujejo izrazito subjektivno. Slutnja univerzalnosti jih sili v množino, kvečjemu v skrajno nedefinirano tretjo osebo, nedoločneža, ki se sprehaja ob robu zornega polja.

Najpogostejše, drugoosebno nagovarjanje pa mestoma razkriva žensko nagovorjenko. "Jutranja zrcalna slika zgošča bivši in bodoči obraz v privid, iz katerega se izlušči vsakodnevno uporabni jaz." Svojo dvojnico pripravljaja na bivanje v neoprijemljivosti. Kjer pa se, kljub vsemu, ni izognila svoji usodi: "Si preostanek zgodovine, ki dnevno kliče k apelu in ob imena nenavzočih izklicancih vnaša pike izgube. Boječa se zaznamovanja, se vztrajno vračaš na zborna mesto, dokler pomnožena izguba ne počrni seznama in nihče več ne razbere tvojega imena." Z njo, ki ne daje nobenih odgovorov, pretehtava možnosti, ki ji(ma) še preostajajo, ko "ugovori pritožujoče zabobnajo na nekdanjost". Ker jima je bilo rečeno, da "ustnice, ki nikdar ne bojo več spregovorile, ohranijo obliko zadnje izgovorjene besede".

Lucija Stepančič

Trzinka zgodaj vstala ...

Breda Smolnikar: *Zlate depuške pripovedke* (bibliofilska izdaja), samozaložba 1999

Pri vstopu v *Pripovedke* straži prijazno ovalna fotografija. Saj smo bili opozorjeni: ampak šele ko dodobra zabredemo v bujno epiko zloglasne knjige, se zavemo, da se gospa s klobučkom smehlja pravzaprav zelo prefrigano. Sličica bi bila v čast kateri koli pravljicarki, pa tudi vrt in hiša nas

prepričata, da je tukaj doma fantazija. Če je vse skupaj še postavljeno kar se da blizu Ljubljane in na vsakem koraku konkretizirano s krajevnimi oznakami, imamo vse razloge, da nadaljujemo z branjem. Bomo vsaj vedeli, kaj se nam dogaja za hrbtom. "No, ko greš, predragi čitatelj, lepega poletnega dne peš iz Ljubljane po glavni državni cesti proti severovzhodu in prideš mimo Ježice in Črnuč do Trzina, obstrmi tvoje oko ob prelepem prizoru, ki se ti nudi, tam v primerni daljavi zagledaš mogočne Kamniške